

INTERVIEW

Experimenteren met de vrederechter is de moeite waard!

Een gesprek met kantonrechter Rik Kruisdijk en vrederechter Lode Vrancken

Emese von Bóné

Inleiding

Op 20 april 2018 verscheen in het *NRC Handelsblad* een artikel over de vrederechter, een laagdrempelige rechter die snel en goedkoop recht spreekt.¹ In dat artikel werd aangekondigd dat de Nederlandse minister van Rechtsbescherming, Sander Dekker, voornemens was dit onderwerp in de commissievergadering van justitie van de Tweede Kamer te bespreken. Al in 2009 werd in Nederland de buurtrechter als laagdrempelige rechter gelanceerd en werd in diverse rechtbanken met dit type rechter geëxperimenteerd. En nu lijkt mogelijk de vrederechter als laagdrempelige rechter terug van weggeweest.² Dit bleek ook al op het in 2009 gehouden congres over de vrederechter met mr. Frank Visser, de Nederlandse 'rijdende rechter'. In Nederland wordt er dus volop gediscussieerd in hoeverre laagdrempelige rechtspraak wenselijk is inclusief eventuele herintroductie van de vrederechter.³ Zo werd tijdens het internationale congres over 'The Justice of the Peace in Europe' met verschillende Europese vrederechters uit België, Frankrijk en Italië⁴ gesproken over de vraag of Nederland niet achterloopt nu de Nederlandse rechterlijke organisatie een laagdrempelige rechter zoals de vrederechter niet kent of

- 1 Op de Erasmus Universiteit Rotterdam werd in de jaren tachtig van de vorige eeuw in het project vrederechter van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid rechtshistorisch en rechtsvergelijkend onderzoek verricht, waaruit verschillende proefschriften zijn voortgekomen: H.J.M. van Dappelen, *De vrederechter in Nederland 1811-1838* (diss. Rotterdam), 1990; E.K.E. von Bóné, *De familieraad in Nederland 1811-1838* (diss. Rotterdam), 1992; V. van Herreweghe, *De vrederechter en cassatie* (diss. Rotterdam), 1993; S. Humbert-Convain, *Le juge de paix et la repression des infractions douanières en Flandre et en Hollande (1794-1815)* (diss. Rotterdam), 1994; A.J.M. de Roo & R. Jagtenberg, *Settling Labour Disputes in Europe* (diss. Rotterdam), 1993.
- 2 E.K.E. von Bóné, *De vrederechter alias de buurtrechter*, terug van weggeweest, *NJB* 2009, p. 491-495.
- 3 E.K.E. von Bóné, *De vrederechter alias de buurtrechter?*, Bijdragen in het kader van het symposium 'De buurtrechter alias de vrederechter terug van weggeweest' gehouden op 'De Doelddag', vrijdag 9 oktober 2009, op de Erasmus Universiteit Rotterdam 2010.
- 4 E.K.E. von Bóné, *The Justice of the Peace in Europe*, Contributions to the Conference 'Justice of the Peace in Europe', Rotterdam 2013. In Nederland herdachten we in 2011 de Franse rechterlijke organisatie, die tweehonderd jaar geleden was ingevoerd met aan de basis de vrederechters. Deze herdenking was aanleiding om de vrederechter in internationaal perspectief te belichten.

sterker uitgedrukt niet ontbeert. Door de fusie van de kantongerechten met de rechtbanken, die zich in 2002 heeft voltrokken als gevolg van de herziening van de gerechtelijke kaart (afgekort HGK) in Nederland, is de discussie over de vraag of de rechter niet te ver van de burger staat alleen maar toegenomen.⁵

Aangezien er op de Erasmus Universiteit Rotterdam al geruime tijd onderzoek wordt verricht naar het instituut 'vrederechter', was de aankondiging van de minister voor Rechtsbescherming in *NRC Handelsblad* van april jl. voor mij de reden om op 25 april de commissievergadering over dit onderwerp in de Tweede Kamer bij te wonen. De minister van Rechtsbescherming geeft momenteel de Raad voor de rechtspraak – vergelijkbaar met de Hoge raad voor de justitie in België – en de rechtbanken volop de gelegenheid te experimenteren met verschillende vormen van laagdrempelige rechtspraak. Tijdens de Kamerzitting van 25 april werd de minister ook bevraagd over de Belgische vrederechter. De minister heeft in de commissievergadering geantwoord dat hij ook dit type rechter wil laten onderzoeken. Hij deelde mee dat hij al een bezoek had gebracht aan zijn Belgische collega van Justitie, minister Koen Geens.

De ChristenUnie heeft overigens al in december 2016 een motie ingediend om onderzoek te laten verrichten naar de haalbaarheid van de vrederechter in de Nederlandse rechterlijke organisatie.⁶ In die motie is te lezen dat het van belang is dat burgers op een laagdrempelige manier toegang hebben tot de rechtspraak, door initiatieven te ontplooiën om rechtspraak in de wijken en dorpen en steden terug te brengen zoals dat in België en Frankrijk gebeurt. De toepassing van dergelijke rechtspraak zou niet alleen moeten liggen op het terrein van juridische geschillenbeslechting maar ook op maatschappelijke geschillenbeslechting. Wat in de motie precies verstaan wordt onder maatschappelijke dienstverlening wordt niet duidelijk. In de motie wordt ook een voorstel gedaan om een onderzoek in te stellen naar de haalbaarheid en inpasbaarheid van een vrederechter in de reguliere rechtspraak⁷ en naar de maatschappelijke kosten en baten van een vrederechter en wordt gepleit voor een start met de buurtrechters!

De motie werd op 6 december 2016 in de Tweede Kamer aangenomen en bij de formatie van het nieuwe Nederlandse kabinet is laagdrempelige rechtspraak in het Regeerakkoord van 2017 als volgt opgenomen:

- 5 In 2009 is een buurtrechter gelanceerd in de Rechtbank Utrecht en Den Bosch en er duikt een spreekuurrechter op in de Rechtbank Noord-Nederland. Zie A.H.J. Lennaerts, De spreekuurrechter, *NJB* 2016/596, afl. 12, p. 802-808. A.H.J. Lennaerts, De vrederechter leeft (nog steeds), *Trema* 2016, afl. 7, p. 250-255.
- 6 E.K.E. von Bóné, 'Signalement: Herinvoering van de vrederechter in Nederland mogelijk een feit?', in: *Nederlands-Vlaams tijdschrift voor mediation en conflictmanagement* 2016, 12(3), p. 45-50.
- 7 Kamerstukken II 2016/17, 34 550 VI, nr. 65: 'overwegende dat het van belang is dat burgers op een laagdrempelige manier toegang hebben tot de rechtspraak; voorts overwegende dat in onder andere België en Frankrijk initiatieven bestaan om rechtspraak in de wijken, dorpen en steden terug te brengen, waarbij de focus niet alleen ligt op juridische maar ook op maatschappelijke geschillenbeslechting; (...).'

‘Bestaande juridische procedures zijn complex en voldoen niet altijd voor het oplossen van alledaagse problemen van burgers. Maatschappelijk effectieve rechtspraak vereist innovatieve wetgeving die ruimte biedt aan de rechter om te experimenteren met eenvoudige procedures die partijen bij elkaar brengen en conflicten niet op de spits drijven. Hiervoor komt wetgeving die experimenten mogelijk maakt. Er komen ook experimenten met buurrechters die regelmatig in de buurt zitting hebben, een klein bedrag aan griffiekosten vergen, zich richten op juridisch eenvoudige zaken en bestaan uit (kanton)rechters die ook in de gewone rechtspraak werkzaam zijn of waren. De buurrechters richten zich waar mogelijk op finale geschillenbeslechting. Daarnaast wordt de mogelijkheid onderzocht om buitenrechtelijke geschillenbeslechting zoals mediation uit te breiden. Met name in het civiele en bestuursrechtelijke domein kan mediation een goed alternatief zijn voor de gang naar de rechter. Vanzelfsprekend dient de toegang tot de rechter hierbij niet te worden beperkt. Als onderdeel van deze innovatieagenda wordt ook gezien of herstelrecht een prominentere rol kan krijgen. Bij alle innovaties is oog voor de consequenties voor de keten, waaronder de werkdruk.’⁸

De Nederlandse magistratuur krijgt dus de mogelijkheid om te experimenteren met eenvoudige procedures die partijen bij elkaar brengen en conflicten niet op de spits drijven. Zo’n experiment zou de implementatie van de vrederechter in de Nederlandse rechterlijke organisatie kunnen zijn.

Door de belangstelling voor laagdrempelige rechtspraak inclusief de hernieuwde belangstelling voor de vrederechter en de plannen van de Nederlandse minister voor Rechtsbescherming om de mogelijkheden voor de introductie van de vrederechter in Nederland te onderzoeken ben ik in gesprek gegaan met vrederechter Lode Vrancken⁹ van het vredegerecht in het kanton Genk gelegen in de provincie Limburg in België en kantonrechter Rik Kruisdijk van de Rechtbank Rotterdam gelegen in de provincie Zuid-Holland in Nederland over hun werkzaamheden en over de vraag hoe zij denken over het belang van laagdrempelige rechtspraak. Beiden zijn ervaren rechters.

Het gesprek heeft op 16 mei 2018 plaatsgevonden op de grote Rotterdamse rechtbank op de kop van Zuid (zie foto). Samen met vrederechter Lode Vrancken heb ik eerst de rolzitting bijgewoond van mr. Kruisdijk in zittingszaal 14. Na afloop van de rolzitting riep mr. Rik Kruisdijk: ‘En nu de zaak Vrancken/Von Bóné!’. Nadat zij aan elkaar waren voorgesteld gingen de rechters met elkaar in gesprek waarbij enkele verschillen tussen de kantonrechtspraak en de vrederechtspraak al direct in de zittingszaal onder het portret van koning Willem Alexander werden besproken. Deze verschillen komen in het gesprek nog nader aan bod.

8 Regeerakkoord 2017, p. 5.

9 Lode Vrancken is ere-voorzitter van het Koninklijk Verbond Vrederechters en Politiechters VZW.

Voordat het gesprek wordt weergegeven, sta ik kort stil bij de historische wortels van de vrederechter en zijn conciliërende taak. In het gesprek worden de werkzaamheden van de vrederechter met die van de kantonrechter vergeleken en wordt stilgestaan bij het belang van laagdrempelige rechtspraak in beide buurlanden. Of de vrederechter levensvatbaar zou zijn in de huidige Nederlandse rechterlijke organisatie moet worden afgewacht.¹⁰

De historische wortels van de vrederechter met zijn conciliërende taak

Aangezien vrederechter Lode Vrancken in het interview verwijst naar de geschiedenis van dit historisch instituut, ga ik eerst kort in op de historische wortels van de vrederechter. In België is de vrederechter al in 1795 ingevoerd en functioneert deze nog steeds.¹¹ In Nederland heeft de vrederechter tussen 1811-1838 gefunctioneerd als 'laagdrempelige unus iudex'. De vrederechter was in Nederland ingevoerd toen het land deel uitmaakte van het Franse Keizerrijk (1811-1813). De wortels van de vrederechter gaan terug op de Leidse vredemakers. Later werd het instituut van de vrederechter naar Frans model ingericht. De vrederechter (*juge de paix*) is terug te voeren op de preliminaire conciliatietaak van de Leidse vredemakers uit de tijd van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Al in 1598 functioneerden de *feseurs de paix* in Leiden als verzoeners in civiele geschillen.¹² Eerst moest een zaak aanhangig gemaakt worden bij de Leidse vredemakers, vervolgens werd getracht tot een schikking te komen. Pas als de verzoening niet lukte, kon de zaak aangebracht worden bij de rechtbank. De verzoeningspoging voor de vrederechter, die ook wel conciliatie wordt genoemd, was gratis. In België is dit nog steeds het geval. De conciliatie is een belangrijk onderdeel van het takenpakket van de vrederechter en is terug te voeren tot de zogenoemde verplichte 'preliminaire conciliatie'.¹³ De preliminaire conciliatie was beschreven in de Franse wet op de rechterlijke organisatie van 16 augustus 1790 titel X. Deze wet voerde het beginsel in dat een gewoon burgerlijk proces niet zou kunnen beginnen zonder dat de aanlegger vooraf had gepoogd met zijn tegenpartij tot een conciliatie te komen ten overstaan van een van de speciaal voor dit doel inge-

- 10 E.K.E. von Bóné, Terug naar een 'mediationrechter' in Nederland conform het model van Voltaire?, Nederlands-Vlaams tijdschrift voor mediation en conflictmanagement 2016, nr. 1, p. 17-21.
- 11 E.K.E. von Bóné, Tweehonderd jaar ontwikkeling van de competentie van de vrederechter/kantonrechter in Nederland (1811-2011), in: G. Martyn (red.), Scènes uit de geschiedenis van het vrederegerecht, Koninklijk Verbond van de vrede- en politierechters, Die Keure/La Charte 2011, p. 73-82.
- 12 C.M.G. ten Raa, De oorsprong van de kantonrechter (diss. Rotterdam), 1970, p. 131-132.
- 13 Zie A.I.M. van Mierlo e.a. (red.), Tekst & Commentaar Burgerlijke Rechtsvordering, Deventer: Kluwer 2008, Boek 1, titel 2, afd. 1, art. 87 Rv. De preliminaire conciliatie lijkt niet op de schikking in de zin van comparitie van partijen in art. 87 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Zie ook C.M.G. ten Raa, Conciliatie en Justitie, inaugurele rede, Mededelingen Juridisch Instituut van de Erasmus Universiteit Rotterdam, nr. 34, 1986.

stelde Bureaux de Paix.¹⁴ Genoemd beginsel gold bijna absoluut. De enige uitzondering werd gemaakt voor familiezaken.¹⁵ Ook een vordering tot betaling van achterstallig loon was pas ontvankelijk nadat de vrederechter door middel van conciliatie had geprobeerd partijen te verzoenen.¹⁶ De vrederechter had dus als taak partijen die voor zijn vredegerrecht een burgerlijke procedure wilden voeren, tot elkaar te brengen. Deze procedure noemen we de 'kleine conciliatie'.¹⁷ In 1838 komt er een einde aan de Franse rechterlijke organisatie en krijgt Nederland zijn eigen nationale rechterlijke organisatie en nationale wetgeving. Daarmee komt er in Nederland een einde aan het bestaan van de 220 vredegerichten. De vrederechter moest in Nederland ruimte maken voor de kantonrechter, die in civiele zaken recht sprak op basis van het Nederlands Burgerlijk Wetboek van 1838. De kantonrechter heeft geen verplichte bemiddelende taak gekregen. In Nederland moesten in de loop der jaren vanwege bezuinigingen vele kantongerechten sluiten en met de invoering van de Herziening Gerechtelijke Kaart is het aantal kantongerechten nog verder afgenomen. De 62 zelfstandige kantongerechten zijn opgegaan in tien arrondissementsrechtbanken. In België is de vrederechter dus nooit afgeschaft. Wel is in de loop der jaren vanwege onder meer bezuinigingen het aantal vredegerichten afgenomen. Momenteel zijn er in België 162 vredegerichten. Vooral wegens bezuinigingen werden de zetels van een kanton gecentraliseerd en het aantal kantons is teruggebracht van 187 tot 162. Volgens Lode Vrancken is de

- 14 Titre X: Des bureau de paix et du tribunal de famille: Art. 1er. Dans toutes les matières qui excéderont la compétence du juge de paix, ce juge et ses assesseurs formeront un bureau de paix et de conciliation. Art. 2. Aucune action principale ne sera reçue au civil devant les juges de district, entre parties qui seront toutes domiciliées dans le ressort du même juge de paix, soit à la ville, soit à la campagne, si le demandeur n'a pas donné, en tête de son exploit, copie du certificat du bureau de paix, constatant que sa partie a été inutilement appelée à ce bureau, ou qu'il a employé sans fruits sa médiation. Zie Archives Parlementaires (AP) de 1787-1860, recueil complet des débats législatifs et politiques des Chambres Françaises, imprimé par ordre du Corps législatifs, 1er série (1787-1799), sous la direction de J. Madival et E. Laurent, Parijs 1884, deel XVIII, p. 104 e.v. Zie ook Ch.M.G. ten Raa, De oorsprong van de kantonrechter (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 1970, p. XVII en p. 406.
- 15 De vrederechter was naast conciliateur ook voorzitter van de familieraad, een ad-hoccollege bestaande uit familieleden en vrienden belast met het benoemen van voogden en toeziende voogden. Dit college had zijn oorsprong in de Franse wet op de rechterlijke organisatie van 16 augustus 1790 en werd 'Tribunal de famille' genoemd. De zogenoemde familierechtbank had een verzoenende taak in familiezaken. Zie E.K.E. von Bóné, De familieraad in Nederland 1811-1838 (diss. Rotterdam), 1992. Zie ook E.K.E. von Bóné, De vredebureaus en de familierechtbank, een bijzondere manier van conflictantering in de Franse revolutionaire wetgeving, Tijdschrift voor Mediation 1999, afl. 4, p. 73-80.
- 16 E.K.E. von Bóné, Mediation en conflictmanagement in de praktijk: Een conciliërende werking van de vrederechter in arbeidszaken?, Nederlands-Vlaams tijdschrift voor mediation en conflictmanagement 2008, afl. 3, p. 75-86.
- 17 Daarnaast bestond de zogenoemde 'grande conciliation' (art. 48 Code de Procédure Civile) die bepaalde dat men pas een eis bij een rechtbank mocht indienen, nadat men zijn tegenpartij opgeroepen had om ter fine van een 'schikkingspoging' voor de vrederechter te verschijnen. Verder kon de vrederechter ook vonnis wijzen in kleine geschillen onder een bepaald bedrag.

Figuur 1 Voor het gerechtsgebouw Rotterdam, van links naar recht: Emese von Bóné, Rik Kruisdijk en Lode Vrancken

vrederechter bij uitstek de beschermrechter, de nabijheidsrechter en de verzoe-
ningsrechter.¹⁸

18 Lezing Lode Vrancken, 30 mei op de studiedag 'De vrederechter van de toekomst' te Brussel. Zie de bundel K. Rothier (red.), *De vrederechter 'Tot uw dienst'*, Brugge: Die Keure 2018.

Figuur 2 Lode Vrancken voor het Vredegerecht in Genk

In gesprek met Lode Vrancken, vrederechter van het kanton Genk in België en Rik Kruisdijk, rechter binnen de sector kanton van de Rechtbank Rotterdam in Nederland

Voorafgaand aan het gesprek vertelt vrederechter Lode Vrancken dat hij recent op de Nederlandse televisie is geweest in het programma ‘EenVandaag’, dat op 1 mei 2018 werd uitgezonden op NPO 1. In dat programma is onder andere te zien hoe vrederechter Vrancken in zijn vredegerecht in Genk aan het werk is.¹⁹ In dat programma ventileert hij de opvatting dat ‘de Belgische vrederechter een type “rijdende rechter” is zoals jullie die in Nederland op de televisie kennen maar dan wel één met rechtsmacht’.²⁰

Aan kantonrechter mr. Rik Kruisdijk en vrederechter Lode Vrancken zijn zo veel mogelijk dezelfde vragen voorgelegd met als insteek het verkrijgen van inzicht in hun dagelijkse werkzaamheden als laagdrempelige rechters.

19 De Belgische televisiezender VTM start eerstdaags met een programma ‘pop-up rechtbank’ waarin vier ere-vrederechters fictieve zaken behandelen – vergelijkbaar met de rijdende rechter. Zie <https://nieuws.vtm.be/cultuur-media/echte-pop-rechtbank-bij-vtm>.

20 Frank Visser lanceerde in 2011 op het congres op de Erasmus Universiteit ‘The Justice of the Peace in Europe’: ‘the Mobile Justice in the Netherlands’. Het plan van Frank Visser was om oude bibliotheekbussen om te bouwen tot rijdende kantongerechten en rechtspraak bij de burger te brengen.

Sinds wanneer bent u, mr. Kruisdijk, kantonrechter in Rotterdam? En u, vrederechter Vrancken, vrederechter in Genk?

Kruisdijk: 'Sinds 1 juli 2016 ben ik kantonrechter in de Rotterdamse rechtbank. Ik ben echter al sinds 1 augustus 1996 rechter en sinds 2007 vice-president/senior rechter. Het arrondissement Rotterdam bevat nu ook het oude arrondissement Dordrecht. Daarmee kwamen een stuk of tien kantons samen in één arrondissement. Het Rotterdamse arrondissement heeft circa 1.000.000 inwoners. Ik ben geen Rotterdammer. Ik woon in Amsterdam. Ik heb toen ik in Rotterdam rechter werd Rotterdam leren kennen. Als ik klaar ben met mijn werk neem ik de metro naar Rotterdam Centraal om vervolgens met de trein naar Amsterdam te gaan. Anders dan voorheen bij de kantonrechters die bekend waren in hun kanton (te vergelijken met de vrederechters), word ik op straat niet door mensen aangesproken. Er is toch iets meer afstand gekomen.'

Vrancken: 'Ik was advocaat te Genk van 1975 tot 1988 en rechter en ondervoorzitter in de rechtbank van eerste aanleg te Tongeren van 1988 tot 2007, waarin ik lid en later voorzitter was van de meervoudige kamer die de hogere beroepen tegen vonnissen van de vrederechter behandelt. Sinds begin 2007 ben ik vrederechter van het kanton Genk. Het kanton omvat de stad Genk en sinds 1 mei 2018 de gemeenten As en Zutendaal. Het kanton telt circa 75.000 inwoners. Ik ben geboren in Tongeren maar kwam in 1960 naar Genk en ken het kanton dus heel goed. Mensen in het kanton kennen mij. Op de markt word ik soms aangesproken en begroet.'

Hoeveel kantongerechten zijn er in Nederland? Hoeveel vredegerechten zijn er in België?

Kruisdijk: 'In Nederland zijn de kantongerechten sinds 2002 gefuseerd met de rechtbanken. Vóór 2002 waren er 62 zelfstandige kantongerechten. Tot 2012 waren er in Nederland negentien arrondissementsrechtbanken. Door de herziening van de gerechtelijke kaart (afgekort HGK) zijn er sinds 2012 tien arrondissementsrechtbanken opengebaven met een dertigtal vestigingslocaties voor de sector kanton.'

Vrancken: 'België heeft momenteel 162 vredegerechten. Tot op de dag vandaag heeft de nationale Belgische wetgever vanaf 1795 (maar ook in 1830 na de afsplitsing van Nederland) vastgehouden aan de vrederechtspraak inclusief de conciliatietaak. Wel is er in België bezuinigd op het aantal vredegerechten. Aanvankelijk waren er 187 locaties, thans zijn er 162 locaties. Enkele kantons zijn samengevoegd.'

Hoe zou u, mr. Kruisdijk, de kantonrechter willen typeren? En u, vrederechter Vrancken, de vrederechter?

Kruisdijk: 'Als een wijze man/vrouw met veel ervaring die het goede voor de mensen wil en knopen kan doorhakken.'

Vrancken: 'De vrederechter luistert. Hij tracht zich in te leven in de culturele en levensbeschouwelijke achtergronden. Hij tracht te verzoenen. Hij zoekt billijke oplossingen zonder afbreuk te doen aan de universele en Europese waarden en normen en aan het (Belgische) recht. Hij legt de burger (het waarom van) de wet uit, vooral wanneer zijn rechtvaardigheidsgevoel wordt gekrenkt. Hij bouwt aan een verdraagzame samenleving. Hij is de huisarts van de justitie.'

Wat zijn de taken van de kantonrechter? En wat zijn de taken van de vrederechter?

Kruisdijk: 'Beslissen in geschillen, zittingen leiden, uitspraken schrijven, conflicten oplossen. Verder ben ik toezichhoudend rechter in onderbewindstelling, mentorschap en curatele.'

Vrancken: 'Het wettelijk statuut van de vrederechter is neergelegd in het Gerechtelijk Wetboek²¹ waarin ook de bevoegdheid van de vrederechter staat beschreven en omvat rechtspreken in geschillen maar ook beschermen van minderjarigen en wilsonbekwame meerderjarigen maar ook machtigingen afgeven en controle van jaarverslagen. De competentie van de vrederechter omvat ook verzoenen van partijen in (juridische) geschillen.'²²

Hoe ziet uw dag-, weekindeling eruit?

Kruisdijk: 'Dat varieert per dag en per week. Eenmaal in de maand een nieuwe zaken-rolzitting. Op de rolzitting van nieuwe zaken zijn er wel twintig mensen per uur. Op de Rotterdamse rechtbank hadden we aanvankelijk drie uur voor de rolzitting vrijgemaakt maar nu is dit teruggebracht naar tweemaal één uur, driemaal per week. Soms kan de rolzitting wel een halve dag duren. Dat zijn meer procedurebeslissingen. Eenmaal in de maand hebben we de rol met de lopende zaken, waarin veel zaken/personen langskomen. Partijen kunnen dan antwoorden of stukken overleggen. Meestal gebeurt dit schriftelijk vóór die zittingsdag en komen partijen niet. Toch komt er ook wel een enkeling persoonlijk om een en ander te overhandigen of uiteen te zetten. Daar tussenin heb ik comparities en zittingen in diverse zaken. Die dossiers moet ik in de dagen voor de zitting of comparitie voorbereiden en lezen. Ik heb iedere week wel tien comparities of zittingen. Ook heb ik regelmatig kort gedingen en voorlopige voorzieningen. Daarnaast heb ik om de andere maand een Wet Mulderzitting, dat is een zitting met

21 Art. 59 tot 72ter Gerechtelijk Wetboek.

22 De hoofdzaken staan opgesomd in art. 590 tot 601 Gerechtelijk Wetboek.

25 verkeersovertredingen. Verder geef ik regelmatig adviezen in diverse dossiers aan juridisch medewerkers. Ik adviseer namelijk ook nog in dossiers betreffende onderbewindstelling, mentorschap en curatele. De juridisch medewerkers leggen vragen aan me voor bijvoorbeeld over een verzoek betreffende machtiging van de kant van de bewindvoerder of degene die onder bewind staat. Daarin ben ik als kantonrechter 'toezichthouder'. Dus toezichthouden over de mentor, de bewindvoerder dan wel de curator. Er zijn in die dossiers ook zittingen die ik doe, waarin beslist wordt over de instelling van bewind/mentorschap/curatele of waarin een wijziging of opheffing van de 'maatregel' wordt verzocht, of waarin problemen of klachten zich voordoen. Klachten zijn er bijvoorbeeld onder bewindgestelden die klagen over hun bewindvoerder bijvoorbeeld omdat zij te weinig leefgeld krijgen of omdat er geen communicatie is, of omdat rekeningen niet worden betaald, of omdat de deurwaarders aan de deur blijven komen, of vanwege achterstanden die ontstaan bij de huurbetalingen of omdat er geen schot in de gang naar de schuldhulpverlening is. Ik bel dan of schrijf een brief aan de bewindvoerder of zet de zaak op zitting om met partijen te praten en iets te kunnen forceren. Daarnaast zijn er vergaderingen, overleg over jurisprudentie, over onze eigen uitspraken. Verder ben ik lid van de Integriteitscommissie, de Aanwijzingscommissie en de Bibliotheekcommissie. Ook daarvoor is er regelmatig overleg.'

Vrancken: 'Maandagvoormiddag komen vooral zaken aan de orde over bewind met bezoeken aan de te beschermen personen ten huize, in het ziekenhuis, in rust- en verzorgingstehuizen, alsook in het vredegerecht. Daarnaast worden op maandagnamiddag zaken voorbereid voor de algemene zitting van dinsdagvoormiddag.

Op dinsdagvoormiddag vinden in het vredegerecht de algemene zittingen plaats en de bewijsmiddelen (verhoor partijen, getuigen, enz.). Het gros van de zaken op de wekelijkse gewone zitting op dinsdagmorgen zijn vooral invorderingen van facturen van nuts- en communicatiebedrijven, ziekenhuizen, scholen, rusthuizen, brandstofleveranciers, garagisten enzovoort, maar ook huurgeschillen (sociale woninghuur, woninghuur, handelshuur). Verder zijn er geschillen tussen mede-eigenaars in appartementsgebouwen en geschillen tussen burens (afstand beplanting, gemene muur of haag). De dinsdagnamiddag is gereserveerd voor plaatsopnemingen en redactie van vonnissen in de kleinere zaken.

Op woensdagvoormiddag komen zaken betreffende bewind (verlenen van machtigingen al dan niet naar het horen van de te beschermen persoon, de bewindvoerder en eventueel de vertrouwenspersoon). De zittingen op de woensdagnamiddag betreffen zaken over ouderlijke macht en voogdij. Ook komen er zaken voor waarin ik machtigingen verleen al dan niet na het horen van de ouder(s), de voogd en de minderjarige.

Op donderdag werk ik thuis aan de redactie van vonnissen in omvangrijkere zaken.

Vrijdagvoormiddag vinden de verzoeningszittingen plaats en bewind. De zaken voor de verzoeningszittingen zijn zeer divers van aard. Het gaat over zeer uiteenlopende geschillen die soms niet eens tot de bevoegdheid van de vrederechter behoren (meer dan € 5.000 of geschillen die tot de bevoegdheid van de onderne-

mingsrechtbank of de familierechtbank behoren) zoals: invordering van facturen door scholen, kinderdagverblijven, advocaten (deontologisch verplicht), dierenartsen, brandstofleveranciers, garagisten, enz... burenhinder waaronder geur- en geluidshinder, afpaling van de perceelsgrens, sluiten van hotel 'mama' voor luie inwonende meerderjarige kinderen, verkoop van de ouderlijke woning na erfenis, verdeling van de inboedel en/of van de schulden na beëindiging van (feitelijke) samenwoning, wijziging van het onderhoudsgeld voor kinderen (veelal voor de buitengewone kosten), bezoekrecht van grootouders, vergoeding van schade veroorzaakt door onrechtmatige daden (zoals het bekrassen van het koetswerk van een auto), enzovoort.

Een vierde komt niet opdagen, een vierde van de aanwezigen komt na maximaal tien minuten bemiddelen niet tot een akkoord (al dan niet uit koppigheid), waarna een 'proces-verbaal van ontstentenis van minnelijke schikking' wordt opgesteld (enkel ondertekend door de vrederechter en de griffier). Maar de helft komt dankzij de bemiddelende rol van de vrederechter tot een akkoord dat geacteerd wordt in een 'proces-verbaal van minnelijke schikking' dat door de partijen, hun eventuele advocaten, de griffier en de vrederechter wordt ondertekend en dat de waarde heeft van een vonnis (in laatste aanleg). De verzoeningszitting duurt ongeveer twee uren.

De laatste dag van de week op vrijdagmiddag doe ik de redactie van vonnissen in omvangrijkere zaken en reserveer ik ook voor studiedagen.'

Zou u, heer Vrancken, als vrederechter de conciliatiepraktijk in België kunnen toelichten aan de hand van het formulier (zie bijlage 1) en zou u, heer Kruisdijk, als kantonrechter erop willen reageren?

Vrancken: 'De vrederechter heeft een verzoeningsfunctie. De opdracht om partijen te verzoenen mag niet worden overroepen en vormt slechts een beperkt deel van de werklust van de vrederechter. Vooreerst heeft iedere vrederechter een verzoeningszitting (zitting van de minnelijke schikkingen) per week of om de veertien dagen (*la petite conciliation*). Voor het kanton Genk is er een wekelijkse verzoeningszitting met een twintig zaken die ongeveer twee uur duurt. Iedere partij kan de griffier mondeling of schriftelijk verzoeken om de andere partij per gewone brief op te roepen voor deze zitting. Van belang is wel dat de juiste identiteiten en de juiste woonplaats worden meegedeeld.²³ Enkel inzake pacht, recht van voorkoop bij pacht en recht van uitweg is de voorafgaande verzoeningspoging voor de vrederechter nog verplicht (*la grande conciliation*).²⁴ Maar er zijn nog maar weinig pachtzaken. Inzake huur en uithuiszetting moet de vrederechter pogen de partijen te verzoenen en als dat niet is gelukt in het vonnis vermelden dat de partijen niet tot een verzoening kwamen.²⁵ Kenmerkend voor de vrederechter is dat hij in ieder geschil *van nature* eerst en vooral partijen poogt te verzoenen. Dit is uiteraard enkel mogelijk wanneer de partijen aanwezig zijn. Dit gebeurt in alle

23 Art. 732 tot 733 Gerechtelijk Wetboek.

24 Art. 1345 Gerechtelijk Wetboek.

25 Art. 1344septies Gerechtelijk Wetboek.

zaken die tot zijn bevoegdheid behoren, zoals mede-eigendom, erfdiensbaarheden, gemene muur, hinder uit nabuurschap, betaling van facturen, consumentenkrediet, enzovoort.'

Kruisdijk: 'De minnelijke schikking na comparitie na antwoord is te vergelijken met de conciliatie²⁶ maar de kantonrechter heeft een lijdelijke rol.

Er zijn wel gelijkenissen tussen de vrederechter en de kantonrechter maar de vrederechter lijkt meer een 'doorgeefluik' (in de zin dat hij ook kan verwijzen) met juridisch gezag. De 'lijntjes' zijn korter. Ook 'mediateert' de vrederechter tussen partijen en stuurt bewust aan op een schikking. De conciliatietaak heeft de vrederechter wel maar de kantonrechter niet.'

Gebruikt u als kantonrechter vaak de mogelijkheid tot comparitie van partijen?²⁷

Kruisdijk: 'Ja. In beginsel is er in iedere procedure een comparitie. Het doel bij comparitie van partijen is inlichtingen verstrekken, standpunten kort toelichten, de juridische puntjes op de i te zetten. Er worden geen pleidooien gehouden. De comparitie na antwoord is meestal na de conclusie. Ik vraag dan meestal wat precies de grondslag is onder de vordering of het verweer, bijvoorbeeld nakoming van de overeenkomst. Comparitie van partijen kan ook voorkomen bij huurachterstand, ruzie over een tweedehands Fiat omdat blijkt dat met de meterstand is gerommeld. Of, er is iets besteld via internet maar het is niet afgeleverd, of niet juist afgeleverd of er wordt gewoon niet betaald. Comparitie kan ook in geval van achterstallige premies zorgverzekering waarbij er niet betaald kan worden. In zo'n geval probeer ik een regeling te treffen. Ik heb wekelijks zo'n acht comparities. Uitgangspunt van de wet (Rv) is dat er gecompareerd wordt na antwoord. Dat doet iedere kantonrechter wisselend qua aantal. Ik behandel ook verzoekschriften van werkgevers of werknemers die ontslag willen of gevallen waarin het concurrentiebeding van tafel moet.

Indien het vooral een juridisch/technisch geschil is dan kan de uitspraak schriftelijk gedaan worden na een tweede/derde ronde (dagvaarding, antwoord, repliek en dupliek).'

Vrancken: 'Voordat een klassieke procedure begint, kan de burger in België gratis en zonder formaliteiten op de vrederechter een beroep doen om tot een minnelijke schikking (conciliation) te komen. De poging tot minnelijke schikking voor

26 Een onderzoek over Comparitie na Antwoord (CnA) is in 2007 in opdracht van de Raad voor de rechtspraak door J. van der Linden gedaan: Zitten luisteren en schikken. Rechtvaardigheid en doelbereik bij de comparitie na antwoord, Research Memoranda 2008, nr. 5. De bevindingen zijn te lezen in dit uitgebreide rapport. Het beproeven van een schikking lijkt een ondoordacht proces. Verbeteren van een beproeving van een schikking is wenselijk (zie p. 98). Een schikking opdringen is niet wenselijk. Zie J. van der Linden, De civiele zitting centraal: informeren, afstemmen en schikken (diss. Tilburg), Deventer: Kluwer 2017.

27 Zie het recent verschenen boek van R. Verschoof & W. van Rossum, *Geschied of niet geschikt*, Den Haag: Boom juridisch 2018.

de vrederechter heeft als doel om het geschil op te lossen met de zin van rechtvaardigheid veelal met een dading dus met wederzijdse toegevingen. De minnelijke schikking (conciliation)²⁸ start en wordt volledig ondernomen op basis van vrijwilligheid van de betrokken partijen. De vrederechter vervult bij de poging tot minnelijke schikking een verzoenende rol. Bij de ‘minnelijke schikking’ (op vrijwillige basis of wegens een wettelijke voorafgaande verplichting zoals in pacht) blijft de vrederechter zelf de bemiddelaar, wat geld en tijd bespaart. Deze procedure is volledig gratis.

De vrederechter kan geen oplossing afdwingen. De tussenkomst van de vrederechter blijft volledig naast en buiten de strafprocedure.²⁹

Hoe vraagt iemand een minnelijke schikking aan bij de vrederechter in België?

Vrancken: ‘Het door de betrokkene in kwestie ondertekende verzoekschrift (zie voorbeeldformulier minnelijke schikking in bijlage 1) wordt door de politiedienst of door betrokkene zelf overgemaakt aan het vredegerecht. Bij het conciliatieformulier is een lijst van adressen gevoegd. Verzoeker en de tegenpartij(en) krijgen dan een brief van het vredegerecht. In deze brief staat wanneer verzoeker en de tegenpartij(en) moeten verschijnen voor de vrederechter. De procedure verloopt volledig kosteloos. Het is aangewezen persoonlijk aanwezig te zijn. Indien het voor partijen echter onmogelijk is zelf naar het vredegerecht te komen kan men zich laten vertegenwoordigen door bijvoorbeeld de echtgenoot/echtgenote of een familielid (bloed- of aanverwant). Partijen dienen aan deze personen dan een volmacht mee te geven (formulier ‘volmacht’ te verkrijgen op het vredegerecht). Uiteraard kan de betrokken partij zich steeds laten vertegenwoordigen door een advocaat. Indien de eisende partij en de tegenpartij op de vastgestelde dag aanwezig zijn, zal de vrederechter bemiddelen teneinde een regeling te bereiken. Komt er een verzoening tot stand, dan wordt dit akkoord opgeschreven in een proces-verbaal van minnelijke schikking, ook wel verzoening genoemd, dat alle partijen samen met de vrederechter en de griffier ondertekenen.

Het proces-verbaal van minnelijke schikking heeft dezelfde waarde als een vonnis. Leeft een der partijen dit niet na dan kan men die partij daartoe dwingen. Betrokkene of de gerechtsdeurwaarder zullen daarvoor eerst de uitgifte (een officieel getekend afschrift) van het proces-verbaal van verzoening moeten vragen op de griffie (€ 1,75 per blad). De gerechtsdeurwaarder zal dit proces-verbaal van minnelijke schikking dan betekenen (officieel aan de tegenpartij meedelen) en daarna eventueel beslag leggen bij de tegenpartij als deze het proces-verbaal van minne-

28 Dit is geen gerechtelijke bemiddeling. Zie proefschrift W. Hensen, *Gerechtelijke bemiddeling, Knelpunten en mogelijkheden*, Brugge: Die Keure 2018. Bij een gerechtelijke bemiddeling of een buitengerechtelijke bemiddeling is de bemiddelaar meestal een advocaat – erkend bemiddelaar in burgerlijke zaken, handelszaken of familie zaken. Daar hangt een stevig prijskaartje aan vast en het vergt veel tijd.

29 De vrederechter was tot 1970 ook de politierechter. De politierechtbank met haar politierechters werd opgericht in het Gerechtelijk Wetboek van 10 oktober 1967 en is sinds 1970 in werking. Lode Vrancken is in Genk nog plaatsvervangend politierechter en de politierechter in Genk is plaatsvervangend vrederechter.

lijke schikking niet vrijwillig naleeft en bijvoorbeeld niet betaalt. De betrokken politiedienst wordt ten slotte op de hoogte gebracht dat een minnelijke schikking tot stand is gekomen. De inhoud van het akkoord wordt evenwel niet medegedeeld. Elke partij kan steeds een afschrift (kost € 1,75 per blad) op de griffie vragen en dit afschrift aan de politiediensten afgeven. Er komt geen verzoening tot stand indien de partij die de conciliatie verzocht heeft of de tegenpartij niet opdaagt. Opdat de vrederechter zou kunnen bemiddelen moeten er immers twee partijen zijn. Indien de andere partij niet opdaagt en/of er geen minnelijke schikking bereikt kan worden en de ene partij een veroordeling van de tegenpartij wenst, dient er een klassieke procedure te worden begonnen. Bij gebrek aan geldelijke middelen kan gratis bijstand van een advocaat bij het bureau voor juridische bijstand worden verkregen.'

Zijn er gegevens beschikbaar hoeveel minnelijke schikkingen, dat wil zeggen verzoeningen, er per maand/per jaar plaats vinden in het kanton Genk maar ook in de andere kantons in België in het algemeen? U sprak over 'slechts' een aantal verzoeningen. Hoe komt het dat mensen niet komen voor een minnelijke schikking-procedure? Is de burger voldoende op de hoogte van deze competentie van de vrederechter?

Vrancken: 'Voor het kanton Genk waren er in 2017 slechts 37 *'processen-verbaal van minnelijke schikking'* tegenover 234 *'processen-verbaal van ontstentenis van minnelijke schikking'*. De slaagkans van deze gratis procedure is dus een op tien. De voornaamste reden voor het niet opdagen is dat de FOD (Federale overheidsdienst) Justitie geen publiciteit maakt voor de *minnelijke schikking* en dat de vrederechter hiervoor geen enkel budget heeft. Nationaal werden de cijfers geregistreerd door het Vast bureau voor Statistiek en Werklastmeting en thans door het College van hoven en rechtbanken³⁰ (vergelijkbaar met de Raad voor de rechtspraak), maar recente cijfers ontbreken omdat het college nog in een startfase verkeert.'

Hoe denkt u als kantonrechter over het verplicht stellen van mediation vooraf aan de procedure in de zin van een verplichte poging wagen tot een minnelijke schikking?

Kruisdijk: 'Mediation is een goed stuk gereedschap. Ik vind wel dat het vanuit vrijwilligheid moet, dus niet verplicht. In sommige gevallen moet zonder meer een uitspraak ook kunnen, dus in plaats van mediation. Het recht daarop moet blijven bestaan.'

30 Zie https://justitie.belgium.be/nl/statistieken/statistieken_van_de_hoven_en_de_rechtbanken.

Hoe denkt u als vrederechter over de verplichte verzoening in de zin van een verplichte poging wagen tot een minnelijke schikking? Zou de burger dan wel naar de vrederechter komen?

Vrancken: 'Zonder de nodige publiciteit heeft de verplichte verzoening geen zin. De verplichte verzoeningspoging in huurzaken werd afgevoerd bij gebrek aan belangstelling.'³¹

Het formulier 'minnelijke schikking' spreekt over 'verzoek tot minnelijke schikking'. Wat is de juridische term en hoe noemen de Franstalige vrederechters dit formulier? Wordt dit formulier door de eiser getekend? In het formulier wordt verwezen naar artikel 732 van het Gerechtelijk Wetboek.

Vrancken: 'Het Gerechtelijk Wetboek handelt over *'de minnelijke schikking'* (art. 731 Ger/W/). De Franstalige versie luidt *'La conciliation'* (art. 731 code Judiciaire).³² De benamingen zijn: verzoek tot minnelijke schikking, proces-verbaal van minnelijke schikking, proces-verbaal van ontstentenis van minnelijke schikking. De handtekening van de eiser is niet vereist, maar wordt meestal geplaatst. Het verzoek kan in de regel mondeling en dan vult de griffier het verzoek tot minnelijke schikking in, wat soms gebeurt bij anderstaligen of analfabeten.'

Voldoet de kantonrechter in Nederland in de zin van rechter en rechtspraak dichtbij de burger? En de vrederechter?

Kruisdijk: 'Ja en nee. Je kunt bij de kantonrechter terecht zonder bijstand van een advocaat. En we hebben veel zittingen en comparities waarin mensen vrij het woord kunnen voeren op een ongedwongen manier. Maar de correspondentie en uitspraken hebben een vrij formeel taalgebruik, met een hoop jargon. En de procedure zelf is strikt formeel geregeld. En de procedure zelf duurt nogal lang (zes maanden) en kent veel formele stappen die niet iedereen zal begrijpen. Procederen bij de kantonrechter is nog vrij goedkoop: griffierecht tot maximaal € 500. De veranderingen die in de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden zoals de verho-

31 Zie de bijdrage van Lode Vrancken, De vrederechter van de toekomst. Dit artikel wordt in oktober 2018 gepubliceerd in het Liber Amicorum mr. Marc Hanssen, uitgegeven door Die Keure. Zie ook proefschrift W. Hensen, Gerechtelijke bemiddeling. Knelpunten en mogelijkheden, Brugge: Die Keure 2018.

32 Art. 732 Gerechtelijk Wetboek: Indien een van hen het, zelfs mondeling, verzoekt, worden de partijen bij gewone brief van de griffier opgeroepen om binnen de gewone termijn van dagvaarding te verschijnen op dag en uur door de rechter bepaald. Art. 733 Gerechtelijk Wetboek: Van het verschijnen tot minnelijke schikking wordt proces-verbaal opgemaakt. Indien een schikking tot stand komt, worden de bewoordingen ervan opgetekend in het proces-verbaal, waarvan de uitgifte wordt voorzien van het formulier van tenuitvoerlegging.

ging van de griffierechten, de verhoging van de competentiegrens³³ van de kantonrechter en de sluiting van veel kantongerechtlocaties heeft ertoe geleid dat er een grotere afstand is gecreëerd tussen de rechtspraak en de burger. Met de nieuwe gerechtelijke kaart is de rechtspraak verder van de burger komen te staan. De toenmalige Nederlandse regering was van mening dat met de afslanking van de rechtbanken en de sectoren kanton de rechterlijke organisatie transparanter zou worden. Maar nu moeten mensen afstanden reizen om een eenvoudig geschil voor de rechter te brengen. De sector kanton is ondergebracht in de grote arrondissementrechtbank, waar je voor een eenvoudig geschil eerst langs allerlei beveiliging moet, jassen en schoeisel uit moet doen en je persoonlijke bezittingen door een scanner gaan.

Als kantonrechter heb ik veel werkzaamheden waarbij de griffier een belangrijke rol speelt. Een kantonrechter kan niet zonder griffier.³⁴ De sector kanton telt 23 kantonrechters en een aantal griffiers en assistenten. De kantonrechter houdt zijn eigen agenda bij en kan tijdens vakanties of ziekte vervangen worden door een collega.'

Vrancken: 'Alleszins, maar door de opheffing van 35 locaties in de dubbelkantons en van 25 kantons is de fysieke afstand (bereikbaarheid) tussen de burger en het vredegericht vergroot. De vrederechter is laagdrempelig, goedkoop en snel. Het aantal hogere beroepen is beperkt.

De vrederechter kan niet zonder de griffie die de motor vormt van het vredegericht. De griffie is het eerste contactpunt tussen de burger en het vredegericht. Het onthaal door de griffie is van groot belang voor de perceptie van de burger. Het kanton Genk telt één hoofdgriffier, twee griffiers, twee assistenten en twee medewerkers. Voor de griffier is het basisboek voor de griffier van de rechterlijke orde in België van mijn vader nog steeds van belang.³⁵

De vrederechter plant zijn eigen agenda. Bij vakanties of ziekte wordt de vrederechter vervangen door een politierechter of een vrederechter van een ander kanton.³⁶ Een kanton heeft maximaal zes plaatsvervangende vrederechters: meestal advocaten, soms een notaris of een hoogleraar (zoals prof. G. Martyn, hoogleraar rechtsgeschiedenis aan de universiteit van Gent). Zij worden in de regel enkel tijdens de vakanties of in noodsituaties ingeschakeld. Ik schakelde hen tot op heden enkel in voor eenmalige activiteiten waarin geen oordeel (vonnis) moet worden geveld, zoals voor de zitting van de minnelijke schikkingen, een verzegeling, een getuigenverhoor, enzovoort.

33 E.K.E. von Bóné, Tweehonderd jaar ontwikkeling van de competentie van de vrederechter/kantonrechter in Nederland (1811-2011), in: G. Martyn (red.), *Scènes uit de geschiedenis van het vredegericht*, Koninklijk Verbond van de vrede- en politierechters, Die Keure/La Chartre 2011, p. 73-82.

34 Zie over de positie van de griffier: N. Holvast, *In the shadow of the Judge* (diss. Amsterdam), 2017.

35 Zie het basiswerk voor de griffier van de rechterlijke orde in België: P. Vrancken, *De griffier van de rechterlijke orde*, uitgegeven in eigen beheer, 1980.

36 De taak van politierechter heeft de Belgische vrederechter niet meer. Zijn taak als voorzitter van de familieraad heeft de Belgische vrederechter in 2003 verloren en die is overgegaan naar de familierechtbanken.

De ministerraad heeft op 15 juni 2018 het verbod goedgekeurd (onder druk van de Raad van Europa) van de cumul van plaatsvervangend magistraat (vrederechter, politierechter, rechter, raadsheer) met een gerechtelijk mandaat (bewindvoerder, curator, enz.) binnen een bepaald territorium. Het KVVP tracht dit cumulverbod alsnog te beperken tot het kanton omdat veel plaatsvervangende vrederechters gerechtelijk bewindvoerder zijn. Dit zou volgens de Raad van Europa en de balies een schijn van partijdigheid wekken. Het cumulverbod zal binnenkort wet worden, waarna veel plaatsvervangende vrederechters hun ontslag zullen geven (als plaatsvervangende vrederechter).

In Italië is de vrederechter een advocaat, maar dan uit een andere arrondissement.'

Is er in Nederland/België onderzoek gedaan naar de kantonrechtspraak/vrederechtspraak, met name hoe de burger de gang naar de kantonrechter/vrederechter ervaart?

Kruisdijk: 'Er is wel een klant-belevingsonderzoek geweest op de Rechtbank Rotterdam, rechtbankbreed. En er zijn ook wel onderzoeken geweest bij wijze van feedback naar de kantonrechters toe. Daar kwamen positieve geluiden uit.'³⁷

Vrancken: 'Destijds heeft UNIZO (Unie van zelfstandige ondernemers) hierover een onderzoek gevoerd waaruit een algemene tevredenheid bleek over de vrederechter.'³⁸

Wat voor soort geschillen komen voor de kantonrechter? En voor de vrederechter?

Kruisdijk: 'Geschillen tot € 25.000. Vooral consumentengeschillen. Koop en verkoop. Verhuur van woon- en bedrijfsruimte, levering van gas en elektra of kabel/internet, arbeidsgeschillen (ontslag, ontbinding van de arbeidsovereenkomst), verkeersovertredingen, verzekeringen, beschermingsmaatregelen (mentorschap, curatele, bewind).'

Vrancken: 'Alle geschillen tot € 5.000 die niet tot de exclusieve bevoegdheid behoren van de rechtbank van eerste aanleg (inclusief familierechtbank), de arbeidsrechtbank en de rechtbank van koophandel (wordt binnenkort vervangen door 'ondernemingsrechtbank') of de administratieve rechtscolleges. Alle geschillen ongeacht het bedrag van de vordering: nuts- en communicatiebedrijven, huur (woninghuur, handelshuur en pacht), appartementsmede-eigendom, erfdiens-

37 De rechtspraak vindt het belangrijk hoe mensen een bezoek aan een rechtspraaklokatie ervaren. Daarom wordt er om de drie jaar een klantentevredenheidsonderzoek gedaan. Over het algemeen scoort de Rechtbank Rotterdam goed. Uit het onderzoek van 2017 blijkt wel dat de rechtzoekende minder positief is dan in 2014 over o.a. de bereikbaarheid van medewerkers en de doorlooptijden. Er is een wisselend beeld bij kantonzaken. Zie www.rechtspraak.nl/klantwaarderingsonderzoek.

38 Zie www.unizo.be/sites/default/files/kmocijferjustitiebemiddeling_1.pdf.

baarheden, nabuurschap, consumentenkrediet, onteigening, enzovoort. Het verlenen van machtigingen (minderjarigen, wilsonbekwame meerderjarigen) wordt niet als geschillen beschouwd (willige rechtspraak).’

Welke procedures kent de kantonrechtspraak? En welke procedures kent de vrederechtspraak?

Kruisdijk: ‘We kennen de extra-judiciële procedures die ingeleid worden met een verzoekschrift. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over de beschermingsmaatregelen, waarbij er eigenlijk maar één partij is die een verzoek doet tot het instellen van onderbewindstelling/mentorschap/curatele. Dus dat is geen procedure ‘op tegenspraak’. We kennen de gewone dagvaardingsprocedure (eis, antwoord, repliek, dupliek, comparitie) en de verzoekschriftprocedure (verzoekschrift, verweerschrift, zitting). Daarnaast de kortgedingprocedure (na dagvaarding direct zitting en uitspraak). Al die procedures kennen hun eigen procesrecht.’

Vrancken: ‘De wijze van inleiding verschilt: De meeste geschillen worden ingeleid met een dagvaarding van de gerechtsdeurwaarder. Een aantal geschillen (zoals huur) wordt ingeleid met een verzoekschrift op tegenspraak. Sommige vorderingen worden ingeleid met een eenzijdig verzoekschrift (als er geen tegenpartij is). Ik betreur de verhuizing van bepaalde familiale geschillen (onderhoudsgeld, geschillen tussen echtgenoten buiten echtscheiding of tussen wettelijke samenwonenden) van de vrederechter naar de familierechtbank.’³⁹

Wat zijn de gemiddelde kosten voor een procedure voor de kantonrechter? En voor de vrederechter?

Kruisdijk: ‘De dagvaarding kost ongeveer € 85, het griffierecht hangt af van de hoogte van de vordering en de advocatenkosten indien een advocaat is ingeschakeld maar mensen mogen zelf komen en zelf een schriftelijk stuk indienen. In Nederland zijn in de afgelopen jaren de griffiegelden bij de kantonrechter pijlsnel omhoog gegaan.⁴⁰ Van € 119 tot maximaal € 500. Procederen voor de kantonrechter zonder advocaat is sinds 1 juli 2011 door de verhoging van de competentiegrens mogelijk tot € 25.000.’

Vrancken: ‘De verzoeningsprocedure (conciliatieprocedure) is volledig kosteloos. Minvermogenen kunnen voor de kosten van de gewone procedure zoals dagvaarding, rolrecht, bijdrage rechtsbijstandsfonds, uitgifte vonnis, betekening

39 Zijn taak als voorzitter van de familiaaraad heeft de Belgische vrederechter in 2003 verloren; die is overgegaan naar de familierechtbanken. Zie E.K.E. von Bóné, *De familiaaraad in Nederland 1811-1838* (diss. Rotterdam), 1992.

40 E.K.E. von Bóné, *Tweehonderd jaar ontwikkeling van de competentie van de vrederechter/kantonrechter in Nederland (1811-2011)*, in: G. Martyn (red.), *Scènes uit de geschiedenis van het vreedegerecht*, Koninklijk Verbond van de vrede- en politierechter, Brugge: Die Keure/La Chartre 2011, p. 73-82.

enzovoort geheel of gedeeltelijk juridische tweedelijnsbijstand krijgen. Hierbij hoeft er dan bijvoorbeeld geen rolrecht betaald te worden maar deze kosten worden dan in debet geboekt door de griffie, waardoor de Belgische Staat de kosten voorschiet en terugvordert van de verliezende procespartij. Maar de minister van Justitie heeft heden bekendgemaakt dat rolrechten niet meer moeten worden voorgeschoten, maar door de fiscus zullen verhaald worden op de verliezende partij. Dan is er nog de verzoekschriftprocedure. Het rolrecht kost € 50 rolrecht (inclusief uitgifterecht). Daar komt bij € 20 bijdrage rechtsbijstandsfonds. De dagvaarding in de dagvaardingsprocedure kost ongeveer € 100. Daarbij komt de Rechtsplegingsvergoeding advocaat winnende partij; minimum € 90. Verder mag men zich voor de vrederechter laten vertegenwoordigen door een echtgenoot, een partner met wie men wettelijk samenwoont of een bloed- of aanverwant (met volmacht).'

Hoeveel zaken behandelt u in de sector kanton per dag, per week, per maand? En in het vrederecht?

Kruisdijk: 'Dat varieert; soms heb ik één dossier per dag te lezen en te schrijven maar soms heb ik 30 dossiers op een ochtend te behandelen op de nieuwe zaken rol of beraadzitting. Bij de beraadzittingen moet ik beslissen over het verdere verloop van de procedure. Echt inhoudelijk oordelen doe ik dan niet.'

Vrancken: 'Op de wekelijkse algemene zitting staan in het kanton Genk gemiddeld een tachtigtal zaken op de rol, waarvan een twintigtal uitgestelde of na tussenvonnissen in voortzetting gestelde zaken en een zestigtal nieuwe zaken. Van dit tachtigtal zaken zijn ongeveer zestig zaken eenvoudige invorderingen van geldschulden (facturen) door nuts- en communicatiebedrijven, brandstofleveranciers, ziekenhuizen, scholen, kinderdagverblijven, enzovoort. Een tiental gedaagden komt naar de zitting, veelal om een uitstel van betaling te bekomen. De meerderheid laat verstek gaan en wordt bij verstek veroordeeld. Deze standaardvonnissen (massaproductie) worden door de griffiers of de assistenten van de griffie opgesteld.

Per zitting wordt in een twintigtal zaken gepleit, al dan niet met bijstand van advocaten. Het gaat dan over geschillen zoals: de ontbinding van de huur wegens wanbetaling, het uitvoeren door de verhuurder van grove herstellingen, de huurschade en de huurwaarborg bij het einde van de huur, het terugbetaling van een consumentenkrediet of van een persoonlijke lening, de schade (tot € 5.000) veroorzaakt door een onrechtmatige daad (fout of nalatigheid), het niet betalen van de bijdrage in een appartementsgebouw, het betwisten van een beslissing van de algemene vergadering van de mede-eigenaars, het herstellen van een gemene muur, het verlenen van een erfdienstbaarheid van overgang of van een recht van uitweg, de regresvordering van een verzekeraar (tot € 5.000), enzovoort. De vrederechter schrijft zelf de vonnissen in deze pleitzaken (voluit) en zendt ze door naar de griffier die ze naleest. Op de wekelijkse verzoeningszitting worden een twintigtal geschillen voorgelegd met het oog op een minnelijke schikking. De vre-

derechter van het kanton Genk besteedt bijna de helft van zijn tijd aan het organiseren en het controleren van het bewind over de persoon en de goederen van wilsonbekwame meerderjarigen. Hij bezoekt de te beschermen personen in het ziekenhuis, het rusthuis of eventueel nog thuis. Hij verleent de bewindvoerder al dan niet de wettelijke vereiste machtigingen, bijvoorbeeld om geld af te halen van het spaarboekje, om een woning (publiek of onderhands) te verkopen, om het vermogen te (her)beleggen, om een dading te sluiten over een schadevergoeding na een ongeval, om een rechtsvordering in te stellen, enzovoort. Hij controleert de jaarlijkse verslagen over het (financieel) beheer door de bewindvoerder. Hij bemiddelt in de geschillen tussen de beschermde persoon en zijn bewindvoerder. Het gaat om ongeveer twintig zaken (meestal standaardbeschikkingen).'

Hoe ervaart u in de sector kanton de werkdruk? En op het vrederecht?

Kruisdijk: 'Die is er wel. Dagelijks stress. Ongeveer 10/15% te veel werk/zaken.'

Vrancken: 'Haalbaar met een goede ondersteuning van de griffie.'

Wat vindt u van de huidige doorlooptijd bij de kantonrechter? En bij de vrederechter?

Kruisdijk: 'Kan korter. Vooral de tijd na een zitting en vóór de uitspraak is te lang. Daar gaat regelmatig twee maanden over heen. De zaken staan snel op zitting, maar daarna treedt de vertraging op. Tot uitspraak ongeveer zes maanden. De vertraging na de zitting of na de comparitie komt doordat het dossier eerst naar de secretaris/jurist gaat voor het schrijven van de conceptuitspraak. Om reden van werkdruk en prioriteitstelling kan het dossier daar blijven liggen. Maandelijks worden partijen op de hoogte gehouden van de vermoedelijke uitspraakdatum, maar die kan steeds verschuiven om reden van werkdruk, prioriteit, vakantie of ziekte. Nadat ik het concept heb ontvangen, moet ik zelf ook nog tijd vrijmaken om het te bestuderen, te corrigeren en aan te vullen.'

Vrancken: 'Dezelfde dag tot veertien dagen: sneller kan niet.'

Is er een bepaalde outputnorm waaraan de kantonrechter moet voldoen? En bij de vrederechter?

Kruisdijk: 'Iedere kantonrechter krijgt een x-aantal zaken toebedeeld, afhankelijk van de aanstelling (fulltime, parttime) en afhankelijk van overige factoren (structurele werkzaamheden ten behoeve van de rechtbank, OR-lidmaatschap, coördinerende taken). Als je Mulderzaken doet of onderbewindstellingen zijn dat er al snel tientallen extra op jaarbasis. Ik had vorige week een OBS-zitting (onderbewindstelling) met achttien dossiers. Dat gebeurt zeker tweemaal per maand. Van Mulderzaken heb ik twintig zaken per maand. Verzoekschriften en kort gedingen heb ik driemaal per week. Ik heb ongeveer tien comparities per week. Vonnissen

in zaken die ik nog nooit gezien heb, heb ik er vijftien per maand. Machtigingen in OBS zaken heb ik veertig per week.'

Vrancken: 'Achterstand is uit den boze. Alleen de vrederechter is hiervoor verantwoordelijk.'

In België wil de minister het aantal vredegerichten saneren. Wat vindt u als vrederechter hiervan?

Vrancken: 'Saneren is overal de regel, maar de ondergrens is nu wel bereikt. Het aantal vredegerichten is herleid van 187 tot 162 (= 25 sluitingen).'

De minister van Rechtsbescherming wil onderzoeken of de vrederechter haalbaar is in Nederland. Wat vindt u als kantonrechter hiervan?

Kruisdijk: 'Ik ben niet heel erg bekend met de vrederechter. Het gaat om de buurtrechter die in veel gevallen snel een conflict kan oplossen of een beslissing kan nemen. Low profile, korte doorlooptijden, geen juridisch schaakspel. Meerdere disciplines komen samen of werken samen. Het lijkt mij op zich een goed instrument. De voordelen van een vrederechter zijn de korte lijntjes en de korte termijnen. Er wordt veel gewerkt met schikkingen. Mensen zijn tevreden want de procedure is niet zo formeel. De conciliatieprocedure zouden wij kunnen overnemen bij de kantonrechter aangezien wij niet mogen verzoenen. Schikking wordt bij de vrederechter ondersteund. De procedure voor de vrederechter is goedkoop en snel.

In Nederland is de kantonrechter meer lijdelijk en hangt het van de kantonrechter af of er geschikt kan worden. In Nederland komt het niet veel voor dat je op 'descente' gaat. De zaak komt eerst op zitting. Het zou beter zijn om in bepaalde gevallen het gesprek thuis te doen zoals in België waar de vrederechter om de week op descente gaat. Hieruit blijkt naar mijn mening dat de vrederechter dichterbij de burger staat, waardoor de uitkomst als bevredigender wordt ervaren.'

De minister van Rechtsbescherming wil onderzoeken of de vrederechter haalbaar is in Nederland. Wat vindt u als vrederechter hiervan?

Vrancken: 'Ik juich dit toe. De kloof tussen de burger en de overheid en in het bijzonder tussen de burger en de rechterlijke macht kan enkel verkleind worden door een vrederechter. De burger die geen toegang heeft tot de rechter neemt het recht in eigen hand of raakt gefrustreerd, wat een voedingsbodem vormt voor (de opmars van het) populisme.'

Waar zou de vrederechter in Nederland moeten zetelen? Zijn er in de sector kanton zaken die doorgeschoven zouden kunnen worden naar de vrederechter?

Kruisdijk: 'De vrederechter zou kunnen zetelen in buurthuizen of op de oude locaties van de kantongerechten of in een Huis van het Recht zoals in de politiek wordt voorgesteld. In de Tweede Kamer heeft de Socialistische Partij het 'Huis van het Recht' gelanceerd, waar de vrederechter zou kunnen zetelen. In het voorstel van de Socialistische Partij zouden in het huis van het recht een mediator en andere hulpverleners onder één dak kunnen plaats nemen.⁴¹ Zo'n huis van het recht zou op de plekken kunnen komen van de gesloten kantongerechthoeken. De burger zou zo gemakkelijker toegang tot de rechter hebben.

Zaken die doorgeschoven zouden kunnen worden zijn: ontruiming woonruimte, burengeschillen, gas en elektra, Evides-zaken (betreffende betaling water).'

Wie zou het ambt van vrederechter kunnen bekleden in Nederland?

Kruisdijk: 'Een senior rechter aangezien het een ervaren rechter moet zijn die veel praktijkervaring heeft gezien de variëteit van zaken die passeren. Gepensioneerde kantonrechters zouden ook tot de mogelijkheid kunnen behoren.'

Afronding gesprek en enkele bevindingen

Vrederechter Lode Vrancken wil ik danken dat hij vanuit Genk naar de grote en imponerende Rotterdamse rechtbank gelegen aan de voet van de Erasmusbrug aan de Maas heeft willen komen. Mr. Kruisdijk dank ik voor de tijd die hij vrij kon maken voor het interview na zijn drukke ochtendzitting. Ook dank ik de kantonrechter voor de warme ontvangst op de Rechtbank Rotterdam. Het is goed om deze twee ervaren rechters in gesprek met elkaar te hebben gehad zodat de veranderingen van de laagdrempelige rechtspraak tegen het licht gehouden kunnen worden. Een experiment voor herinvoering van een vrederechter, zoals er ook een experiment is geweest met de buurtrechter en de spreekuurrechter, is de moeite waard om te onderzoeken. Het experiment met de spreekuurrechter in Noord-Nederland loopt ten einde. De drempel die gevormd wordt bij de spreekuurrechter is de verplichte rechtsbijstandsverzekering die de burger moet hebben om de procedure te starten. Bij de buurtrechter levert de verplichte invulling van bepaalde documenten online een probleem op voor mensen die de Nederlandse taal niet goed beheersen. Het experiment met de vrederechter moet nog onderzocht worden maar de eerder genoemde obstakels zoals de verplichte rechtsbijstandsverzekering om een procedure te beginnen, zijn er niet.

In België is er geen enkele drempel met betrekking tot de toegang tot de vrederechter. Bovendien is de toegang tot de rechter efficiënt, aangezien er veel vestigingslocaties zijn waar burgers naar toe kunnen gaan, dicht in hun buurt. Zo zijn

41 www.sp.nl/sites/default/files/huizen_van_het_recht.pdf.

er bijvoorbeeld in Brussel twintig vrederechten. In Rotterdam is er slechts één arrondissementsrechtbank voor één miljoen mensen. De Nederlandse burger moet reizen naar de kantonrechter, soms zestig kilometer.

De geschiedenis leert dat de vrederechter in Nederland en België zijn sporen verdiend heeft. In België maakt het Koninklijk Verbond van Vrederechters en Politie-rechters zich sterk om verdere afslanking van vrederechten te voorkomen. In dat licht is de bundel 'vrederechter tot uw dienst' aangeboden aan minister van Justitie Koen Geens. In de Inleiding van de bundel schrijft Koen Geens: 'Het vrederecht is bij uitstek de nabijheidsrechtbank. Het is deze rol die nog verder moet worden versterkt. De vrederechter staat dicht bij de mensen, is zeer laagdrempelig en heel toegankelijk'. De minister van Justitie vervolgt: 'Ik blijf overtuigd van het belang van het vrederecht. Het is één van de weinige gerechten waar mensen persoonlijk voor verschijnen. Het vrederecht beschermt de kwetsbare burger tegen misbruiken en herstelt onevenwichtige verhoudingen tussen burgers. Het is het Sociaal gelaat van justitie waarbij de openbare dienstverlening aan de burger centraal staat'.⁴²

In de Nederlandse volksvertegenwoordiging horen we een roep naar laagdrempelige rechtspraak. De Nederlandse regering heeft in de regeringsverklaring te kennen gegeven het instituut van de vrederechter te onderzoeken. De Nederlandse minister van Rechtsbescherming, Sander Dekker, heeft verklaard dat rechtbanken de mogelijkheid krijgen te experimenteren met laagdrempelige rechtspraak. Bepaalde leden van de Nederlandse magistratuur willen ook terugkeren naar laagdrempelige rechtspraak. Dit blijkt uit de diverse projecten bij diverse Nederlandse rechtbanken, zoals de burenrechter, de spreekuurrechter, de wijkrechter, de regelrechter enzovoort. De vrederechter of nabijheidsrechter, zoals Lode Vrancken deze rechter noemt, zit in de buurt dichtbij de burger, spreekt recht en heeft als belangrijkste taak kleine geschillen te schikken door middel van conciliatie. Door het voorstel van minister Dekker, die experimenten op het gebied van laagdrempelige rechtspraak toelaat, komt de vrederechter misschien wel weer terug in de Nederlandse nationale rechterlijke organisatie! Interessant is dat de vrederechter die in Nederland was ingevoerd en gebaseerd was op de Leidse vredemakers (*feseurs de paix*) een institutie is van Nederlandse bodem, die haar sporen in het verleden heeft verdiend. Laten rechtbanken in Nederland vooral experimenteren met dit type rechter, dat heel dicht bij de burger staat!

De vrederechter zou regelmatig in iedere gemeente zitting moeten hebben, waarbij een klein bedrag aan griffiekosten berekend moet worden. De vrederechter zou zich moeten richten op eenvoudige juridische zaken van zowel civielrechtelijke, bestuursrechtelijke als strafrechtelijke aard. De Nederlandse vrederechters zouden (kanton)rechters kunnen zijn die ook in de gewone rechtspraak werkzaam zijn of waren, aldus mr. Kruisdijk. Zij zouden zich ook moeten richten op finale geschillenbeslechting. In de motie-Segers lezen we niet dat de vrederechter een conciliatietaak zou moeten hebben. Naar mijn mening zou dit wel de moeite waard zijn om te overwegen. In België wordt de conciliatiepraktijk al sinds 1795 gebruikt. In Nederland is er vraag naar betere toegankelijkheid van de recht-

42 Zie K. Rotthier (red.), *De vrederechter "Tot uw dienst"*, Brugge: Die Keure 2018, p. 13.

spraak. Er zijn experimenten die op niets uitlopen. Laagdrempelige rechtspraak gebaseerd op het Belgische model van de vrederechter zou de moeite waard zijn voor een pilot, aangezien het instituut in België zijn sporen verdiend heeft en daar nog steeds overeind staat. Een nabijheidsrechter of verzoeningsrechter, zoals de vrederechter ook wel genoemd wordt, ontbreekt in Nederland. De Rotterdamse rechtbank gaat in september experimenteren met 'de regelrechter'. In een krantenbericht over de 'regelrechter' in het Algemeen Dagblad van 4 juli jl. stelt Robine de Lange-Tegelaar, president van de Rotterdamse rechtbank, waar ook Dordrecht onder valt: 'De regelrechter heeft als eerste doel in gesprek te gaan met de personen die tegenover elkaar staan en advies te geven over een oplossing. Kwesties worden alleen in behandeling genomen als beide partijen eraan willen meewerken.'⁴³ Als de pilot 'regelrechter' gaat lopen kan wellicht het Belgische 'verzoeningsformulier' (mannelijke schikking/conciliation) van de vrederechter gebruikt worden. Rechtspraak komt daarmee in elk geval heel dicht bij de burger.

43 Zie krantenbericht in het Algemeen Dagblad van 4 juli 2018: www.ad.nl/dordrecht/regelrechter-in-dordrecht-proef-om-conflicten-sneller-op-te-lossen~a53702de.

Bijlage 1

verzoek minnelijke schikking – vredegerichten

VERZOEK OPROEPING MINNELIJKE SCHIKKING (art.732 Ger.W.)

Aan de vrederechter van het kanton

Ten verzoeken van:

NAAM:

VOORNAAM :

ADRES:

.....

Verzoekt volgende persoon/ personen te laten oproepen in minnelijke schikking (art.731 – 732 Ger.W.)

NAAM:

.....

.....

VOORNAAM:

.....

.....

ADRES:

.....

.....

.....

..... Teneinde ter minnelijke schikking de volgende zaken en / of
betwistingen aan de vrederechter voor te leggen: (voorwerp geschil)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Datum

Handtekening